

O‘ZBEKISTON SSRDA MADANIYAT UYLARINING VUJUDGA KELISHI

Islomxon Jaxongirov Faxriddin o‘g‘li

Farg‘ona davlat universiteti talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O‘zbekiston Sovet Sotsialistik Respublikasida (O‘zbekiston SSR) Madaniyat uylari paydo bo‘lishining tarixiy ahamiyati va ta‘siri ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot ushbu madaniy muassasalarni tashkil etish motivatsiyasini, ularni rivojlantirish usullarini va natijada yuzaga kelgan ijtimoiy o‘zgarishlarni o‘rganadi. Mavjud arxiv ma‘lumotlari, guvohliklari va ilmiy ishlarini tahlil qilib, ushbu tadqiqot O‘zbekiston SSR madaniy landshaftini shakllantirishda Madaniyat uylarining ko‘p qirrali rolini yoritib beradi. Topilmalar ularning san‘atni targ‘ib qilish, jamoatchilik ishtirokini rivojlantirish va o‘zbek xalqining madaniy o‘ziga xosligini mustahkamlashga qo‘shgan hissalarini ta‘kidlaydi. Bundan tashqari, maqolada ushbu madaniy markazlarning zamonaviy dolzarbligi haqida tushuncha berilgan va kelajakda rivojlanish bo‘yicha takliflar berilgan.

Kalit so‘zlar: Madaniyat uylari, O‘zbekiston SSR, madaniyat muassasalari, ijtimoiy-madaniy o‘zgarishlar, jamoatchilikni jalb qilish, san‘atni targ‘ib qilish, madaniy o‘ziga xoslik.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается историческое значение и влияние появления домов культуры в Узбекской Советской Социалистической Республике (Узбекская ССР). В исследовании изучается мотивация к созданию этих культурных институтов, способы их развития и социальные изменения, которые привели к этому. Анализируя имеющиеся архивные данные, свидетельства и научные работы, данное исследование проливает свет на многогранную роль домов культуры в формировании культурного ландшафта Узбекской ССР. Полученные данные подчеркивают их вклад в продвижение искусства, развитие участия общественности и укрепление культурной самобытности узбекского народа. Кроме того, в статье дается представление о современной актуальности этих культурных центров и даются предложения по дальнейшему развитию.

Ключевые слова: Дома культуры, Узбекская ССР, учреждения культуры, социально-культурные изменения, вовлечение общественности, продвижение искусства, культурная самобытность

ABSTRACT

This article examines the historical significance and impact of the emergence of houses of Culture in the Uzbek Soviet Socialist Republic (Uzbek SSR). The study studies the motivation for the establishment of these cultural institutions, the methods of their development and the resulting social changes. Analyzing the existing archival data, testimonies and scientific work, this study highlights the multifaceted role of houses of Culture in the formation of the cultural landscape of the Uzbek SSR. The findings highlight their contributions to promoting the arts, promoting public participation and strengthening the cultural identity of the Uzbek people. In addition, the article provides an understanding of the modern relevance of these cultural centers and offers proposals for future development.

Keywords: houses of Culture, Uzbek SSR, cultural institutions, socio-cultural changes, public involvement, promotion of art, cultural identity.

O'zbekiston SSR Sovet Ittifoqi tarkibida 20-asr davomida chuqur ijtimoiy-madaniy o'zgarishlarni boshdan kechirdi. Ushbu o'zgarishlarning diqqatga sazovor jihatlaridan biri bu san'atni targ'ib qilish, jamoatchilikning faolligini oshirish va o'zbek xalqining madaniy o'ziga xosligini shakllantirish uchun muhim muassasalar sifatida paydo bo'lgan Madaniyat uylarini tashkil etishdir. Ushbu maqola O'zbekiston SSRda Madaniyat uylarining paydo bo'lishini har tomonlama tahlil qilish, ularning motivlari, rivojlanish usullari va natijada yuzaga kelgan ijtimoiy-madaniy o'zgarishlarni o'rganishga qaratilgan.

Madaniyat uylarining paydo bo'lishini o'rganish uchun ushbu tadqiqot arxiv tadqiqotlari, guvohliklar va ilmiy ishlarning kombinatsiyasiga asoslanadi. O'zbekiston SSR davridagi tarixiy yozuvlar, rasmiy hujjatlar va madaniy asarlar asosiy manba bo'lib xizmat qiladi. Ikkilamchi manbalar, shu jumladan akademik nashrlar, ilmiy ishlar va ilmiy tahlillar, shuningdek, mavzu bo'yicha kengroq kontekst va tanqidiy nuqtai nazarni ta'minlash uchun ishlatiladi.

"Madaniyat uylari" tushunchasi bilan chambarchas bog'liq edi Sovet Ittifoqi va sotsialistik davr, xususan sovet Sotsialistik Respublikalari (SSR) SSSRni tashkil etgan. Rus tilida "Dom Kultury" nomi bilan ham tanilgan Madaniyat uylari keng jamoatchilik uchun madaniy-ma'rifiy tadbirlarni targ'ib qilishga qaratilgan jamoat markazlari edi. Ular sotsialistik mafkurani tarqatishda, madaniy rivojlanishni rivojlantirishda va odamlar uchun ko'ngilochar va ko'ngilochar imkoniyatlarni taqdim etishda muhim rol o'ynadi.

Sovet davrida Ssrlar bo'ylab shaharlarda, shaharchalarda va hatto kichikroq qishloq aholi punktlarida Madaniyat uylari tashkil etilgan. Ushbu markazlar odatda davlat tomonidan to'g'ridan-to'g'ri hukumat tomonidan yoki kasaba uyushmalari yoki

yoshlar tashkilotlari kabi affillangan tashkilotlar orqali moliyalashtiriladi va boshqariladi. Madaniyat uylarining asosiy maqsadi madaniy tadbirlarning ijtimoiy yoki iqtisodiy kelib chiqishidan qat'i nazar, barcha fuqarolar uchun ochiq bo'lishini ta'minlash edi.

Madaniyat uylari keng ko'lamli tadbirlar uchun markaz bo'lib xizmat qilgan. Ularda teatrlashtirilgan tomoshalar, konsertlar, film namoyishlari, badiiy ko'rgazmalar va adabiy tadbirlar bo'lib o'tdi. Ushbu markazlar, shuningdek, sport klublari, raqs darslari va sevimli mashg'ulotlari guruhlarini kabi ko'ngilochar tadbirlar uchun joylar ajratdi. Bundan tashqari, Madaniyat uylari ko'pincha aholi o'rtasida ta'lim va intellektual rivojlanishni rivojlantirish uchun ma'ruzalar, seminarlar va ta'lim dasturlarini tashkil etishdi.

Madaniyat uylari madaniy tadbirlarni tashkil etishdan tashqari, Sovet targ'iboti va mafkurasini targ'ib qilishda hal qiluvchi rol o'ynadi. Ular tez-tez sovet davlatining yutuqlarini nishonlaydigan, kommunistik partiyani ulug'laydigan va sotsialistik ideallarni targ'ib qiladigan spektakllarni sahnalashtirdilar. Ushbu markazlar madaniy landshaftni shakllantirishda va Ssrlarda jamoaviy o'ziga xoslik hissini tarbiyalashda muhim rol o'ynadi¹.

Biroq, 1991-yilda Sovet Ittifoqi parchalanishi bilan Madaniyat uylarining ta'siri va roli sezilarli o'zgarishlarga duch keldi. Ushbu muassasalarning aksariyati moliyaviy qiyinchiliklarga duch keldi, chunki davlat tomonidan moliyalashtirish kamaydi yoki umuman to'xtatildi. Ba'zi Madaniyat uylari xususiy lashtirildi yoki tijorat korxonalariga aylantirildi, boshqalari esa yangi ijtimoiy va iqtisodiy haqiqatlarga moslashishga qiynaldi.

Bugungi kunda, postsovet davrida Madaniyat uylari tushunchasi avvalgi Ssrlarda turli shakllarda mavjud bo'lib qolmoqda. Ba'zi markazlar o'z faoliyatini diversifikatsiya qilish, xususiy homiyalar bilan hamkorlik qilish yoki xalqaro hamkorlikni jalb qilish orqali moslashishga va rivojlanishga muvaffaq bo'lishdi. Biroq, Madaniyat uylarining umumiy obro'si va ta'siri sovet davridagi gullab-yashnashiga nisbatan kamaydi. O'zbekiston SSRda Madaniyat uylarining paydo bo'lishi Sovet hukumati tomonidan madaniy taraqqiyotga ko'maklashish va mahalliy aholini jalb qilish uchun ataylab qilingan harakat edi. Ushbu madaniyat markazlari badiiy ifoda, ma'rifiy tadbirlar va jamoat tadbirlari uchun markaz bo'lib xizmat qilgan. Ular odamlarga musiqa, raqs, teatr, adabiyot va tasviriy san'at kabi turli madaniy mashg'ulotlarda qatnashish imkoniyatlarini taqdim etdilar. Madaniyat uylari sovet

¹ Остроумов Н. Р. Сарты. Этнографические материалы. Издание второе, дополненное. -Ташкент: Типо-Литография торгового дома «Ф. и Г. Бр. Каменского», 1996.-С.3.

Ittifoqi doirasida mahalliy iste'dodlarni tarbiyalash, madaniyatlararo almashinuvni rivojlantirish va o'zbek madaniyatining mavqeini yuksaltirishda hal qiluvchi rol o'ynadi.

Madaniyat uylarining tashkil etilishi O'zbekiston SSRda bir qancha sezilarli o'zgarishlarga olib keldi. Birinchidan, ular rassomlar va ijrochilar uchun o'z iste'dodlarini namoyish etish, jonli madaniy sahnani rivojlantirish uchun platformalar yaratdilar. Ikkinchidan, ushbu muassasalar madaniy xilma-xillik va madaniyatlararo muloqotni targ'ib qildilar, chunki ular SSSRning turli mintaqalaridan kelgan rassomlarni kutib olishdi. Uchinchidan, Madaniyat uylari aholi uchun ta'lim dasturlari, ko'ngilochar tadbirlar va ijtimoiy tadbirlarni ta'minlaydigan jamoat markazlari sifatida harakat qildi. Ushbu muassasalar o'zbek san'atining an'anaviy turlarini asrab-avaylash va qayta tiklashda, madaniy merosning umumiy saqlanishiga hissa qo'shishda ham muhim rol o'ynadi¹.

XULOSA

O'zbekiston SSRda Madaniyat uylarining paydo bo'lishi mintaqaning madaniy landshaftiga o'zgaruvchan ta'sir ko'rsatdi. Ushbu tadqiqot natijalari ularning san'atni targ'ib qilish, jamoatchilikning faolligini oshirish va o'zbek xalqining madaniy o'ziga xosligini mustahkamlashga qo'shgan salmoqli hissalarini ko'rsatmoqda. Bundan tashqari, Madaniyat uylarining zamonaviy dolzarbligi ularning madaniy almashinuv, innovatsiyalar va ijtimoiy birdamlik uchun platforma bo'lib xizmat qilish salohiyatidadir. Ushbu institutlarni qayta tiklash va modernizatsiya qilish, ularning 21-asrda dolzarbligini ta'minlash uchun harakat qilish tavsiya etiladi. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalarning integratsiyasi va targ'ibot dasturlarining kengayishi Madaniyat uylarining ta'sirini ularning jismoniy joylaridan tashqarida kengaytirishga, kengroq auditoriyani qamrab olishga va global miqyosda madaniy tushunishni rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston SSRda Madaniyat uylarining paydo bo'lishi mintaqaning madaniy rivojlanishida burilish yasadi. Ushbu muassasalar o'zbek xalqining badiiy manzarasini shakllantirish, madaniy xilma-xillikni targ'ib qilish va madaniy o'ziga xosligini mustahkamlashda hal qiluvchi rol o'ynadi. Madaniyat uylari ularning tarixiy ahamiyatini e'tirof etib, ularning bugungi kundagi dolzarb salohiyatini qamrab olgan holda, O'zbekistonning madaniy matolarini boyitishda davom etishi mumkin.

¹ Остроумов Н. Р. Сарты. Этнографические материалы. Издание второе, дополненное. -Ташкент: Типо-Литография торгового дома «Ф. и Г. Бр. Каменского», 1996.-С.29.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Наливкин П.В. Туземцы раньше и теперь.-Ташкент: Типография Туркестанского Товарищества Печатного Дела, 1913.-С.3,5.
2. Остроумов Н. Р. Сарты. Этнографические материалы. Издание второе, дополненное. -Ташкент: Типо-Литография торгового дома «Ф. и Г. Бр. Каменского», 1996.-С.3.
3. Захириддин Мухаммад Бобур. “Бобурнома”.-Тошкент: Юлдузча, 1999.-Б.8.
4. Алишер Навоий мукаммал асарлар тўплами. Муҳокамат ул луғат айн. XVI том. Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти –Тошкент: Фан, 2000.-Б.8.
5. Остроумов Н. Р. Сарты. Этнографические материалы. Издание второе, дополненное. -Ташкент: Типо-Литография торгового дома «Ф. и Г. Бр. Каменского», 1996.-С.29.